

УДК 811.161.3

СЕМАНТЫЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ПРАГМАТОНІМАЎ МАЗЫРШЧЫНЫ

А.В. Кавалёва,

кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры замежных моў і МВЗМ
Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя І.П. Шамякіна,
г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь
E-mail: alena.kavaliova@gmx.de

Г.В. Юдзянкова,

кандыдат філалагічных навук, загадчык аспірантуры
Мазырскага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя І.П. Шамякіна,
г. Мазыр, Рэспубліка Беларусь
E-mail: sajtmzr@mail.ru

Ономастическое пространство региона представляет собой совокупность всех имен собственных, в которую входят также и прагматонимы, находящиеся на периферии ономастического поля. В статье

определяются апеллятивы, которыми мотивированы данные онимные единицы, указывающие на вкусовые особенности, качество продукции, характер ассортимента. В исследуемой группе прагматонимов частотны лексемы, способствующие формированию положительного образа товара для потребителя. Данные ономастические единицы отражают национально-культурную специфику, содержат топонимы и другие имена собственные, которые типичны для языковой картины мира носителей языка.

Ключевые слова: оним, ономастическое пространство, прагматоним, онимизация, способ номинации, апеллятив.

SEMANTIC FEATURES OF MOZYR PRAGMATONYMES

A.V. Kavaliova,

Docent, PhD, associate Professor of the Department of foreign languages and methods of teaching of Mozyr State Pedagogical University named after I. P. Shamyakin,
Mozyr, Republic of Belarus
E-mail: alena.kavaliova@gmx.de

H.V. Yudziankova,

PhD, the Head of postgraduate Department of Mozyr State Pedagogical University named after I. P. Shamyakin,
Mozyr, Republic of Belarus
E-mail: sajtmzr@mail.ru

The onomastic space of a region is a range of all proper names, which also includes pragmatonyms based on the periphery of the onomastic field. The article defines the appellatives that motivate these onymic units, they specify taste, product quality, and the peculiarity of the goods. In this group of pragmatonyms, there are frequent lexemes that create a positive image of goods for consumers. Such onomastic units reflect national and cultural specifics, they are motivated by toponyms and other proper names that are typical for the linguistic picture of native speakers.

Key words: onym, onomastic area, pragmatonym, methods of nomination, appellative.

Уводзіны

Анамастычнае поле складаюць онімныя адзінкі, якія знаходзяцца як у цэнтры, так і на перыферыі анамастычнага поля. Да такіх перыферыічных онімаў належаць і прагматонімы, а менавіта назвы гандлёвых знакаў, пад якімі разумеецца “номен для абазначэння гатунку, маркі, гандлёвага знака” [5, с. 113]. Усе гэтыя найменні ўтвараюць анамастычную прастору пэўнай мясцовасці, на ўзнікненне гэтых перыферыічных адзінак уплывае развіццё соцыуму, што абумоўлівае ўзнікненне новых найменняў. Трэба адзначыць, што лінгвістамі падкрэсліваецца іх прамежкавы стан паміж уласнымі імёнамі і апелятывамі [6]. Прагматонімы разглядаюцца ў сучасных даследаваннях як самастойны разрад анамастычнай лексікі, даследуюцца іх намінацыйныя і функцыянальныя асаблівасці. Такія найменні з’яўляюцца адзінкамі другой намінацыі, пры гэтым яны адлюстроўваюць культурны і сацыяльны ўзровень носбітаў мовы, характарызуюцца семантычнай празрыстасцю, наяўнасцю матывацыйных сувязей паміж апелятывам, ад якога ўтворан прагматонім, і аб’ектам.

Прагматонімы можна аднесці і да рэкламнага тэксту. Такія адзінкі ўтрымліваюць эмацыянальна-экспрэсіўныя канатацыі, таму што ва ўмовах канкурэнцыі паміж таварнымі знакамі неабходна выбраць удалую назву для аднаго з аднаатыпных тавараў, якая б мела ўздзеянне на мэтавую аўдыторыю, вылучалася б сярод падобных найменняў. Гэтыя анамастычныя адзінкі адлюстроўваюць пэўныя характарыстыкі тавара, а ў назве ўтрымліваецца “прагматычны элемент, рэалізацыя якога прыводзіць да стварэння пэўнай псіхалагічнай устаноўкі” [4]. Прагматонімы змяшчаюць таксама фрагмент нацыянальнай карціны свету, лексічны фон такіх адзінак базіруецца на асацыяцыях, якія непасрэдна звязаны з дэнататам і моўным знакам [1, с. 20–41]. У якасці тапаасноў гэтых найменняў выкарыстоўваюцца такія апелятывы і онімы, што ўваходзяць у культурны фон носбітаў мовы, напрыклад, гістарычныя рэаліі, літаратурныя персанажы. Такія анамастычныя адзінкі можна разглядаць як згорнуты тэкст, які складаецца з некалькіх модулей [3, с. 6]. Нацыянальна-культурны кампанент з’яўляецца неад’емнай часткай семантычнай

структуры ўласнага імя і ўваходзіць у перыферыю гэтай семантычнай структуры, ён звязаны таксама з пазалінгвістычнымі фактарамі. Прагматонімы з розных пунктаў гледжання даследавалі А.Л. Беразовіч, М.В. Гарбанеўскі, В.М. Калінкін, Ю.А. Карпенка, І.В. Крукава, Г.М. Мезенка, М.Я. Навічыхіна, Т.А. Собалева, В.І. Супрун, А.В. Ціханенка, Т.В. Шмялёва і інш.

Мэта даследавання – вылучыць намінацыюны асаблівасці назваў гандлёвых знакаў Мазыршчыны, вызначыць тапаасновы назваў гэтых аб'ектаў для выяўлення спецыфікі намінацыі прагматонімаў рэгіёна, а менавіта фіксацыі іх намінацыюных асаблівасцей, нацыянальна-культурнага кампанента, пэўных ментальных стэрэатыпаў, якія дазваляюць выявіць інфармацыю аб нацыянальнай культуры, закадзіраванай ва ўласных імёнах. Матэрыялам даследавання з'яўляюцца назвы гандлёвых знакаў прадпрыемстваў Мазыршчыны (больш 200 найменняў).

Метады і матэрыял даследавання

У якасці метадаў даследавання былі выкарыстаны апісальна-кваліфікацыйны і аналітычны метады, якія перадумоўліваюць аналіз атрыманых вынікаў і іх апісанне.

Вынікі і іх абмеркаванне

Прагматонімы Мазыршчыны ў пераважнай большасці з'яўляюцца полікампанентнымі ўтварэннямі па сваёй структуры. Першы кампанент выступае наменклатурным тэрмінам, які ўказвае на нейкую прадукцыю: рулет *Любительский*, хлеб *Замковый*. Часам у лінгвістычнай літаратуры прыводзяцца тэрміны ідэнтыфікатар і кваліфікатар, што выступаюць носьбітамі пэўнай катэгарыяльнай інфармацыі [2, с. 14]. У даследуемай групе прагматонімаў вылучаюцца наступныя наменклатурныя тэрміны *молоко, кефир, йогурт, творог, колбаса, сардельки, сосиски, ветчина, паплет, квас, збитень* і інш., якія сведчаць пра пэўны від прадукта. Часам наменклатурны тэрмін удакладняе некаторыя характарыстыкі аб'екта пры дапамозе ад'ектываў у постпазіцыі: (*соль пищевая морская, напиток кисломолочный*).

Сярод прагматонімаў Мазыршчыны вылучаюцца найменні, утвораныя ад аб'ектаў, а менавіта ад лексем, што змяшчаюць інфармацыю аб прадуктах, указваюць на яго склад, якасць і г.д.), і ададрасатныя найменні, накіраваныя на ўсталяванне кантакта з мэтавай аўдыторыяй. Каля 20 % складаюць адзінкі, што ўказваюць на густавыя асаблівасці прадукцыі. Так, прагматонім *Радуга вкуса* (йогурт) матываваны апелятывамі *радуга* і *вкус*, што сведчаць пра прыемны густ. Найменне *Вкусный* (рулет) матывавана лексмай *вкусный* 'прыемны на густ', двухкампанентная назва *Аппетитная новая* (каўбаса) утворана ад апелятываў *аппетитная* і *новая*. Прадуктыўнымі з'яўляюцца найменні, што ўказваюць на пэўныя інгрыденты прадукцыі. Так, прагматонім *пряники Сливочно-ванильные* паходзіць ад наменклатурнага тэрміна *пряники* і лексемы *сливочно-ванильные*, якая сведчыць пра склад прадукта. Онім *сладости мучные Медовый коктейль* матываваны апелятывамі *медовый* 'які мае адносіны да мёду' і *коктейль*. У даследуемых адзінках фіксуецца апелятывы *бабулін, деревенская, селянская, сельский*, якія выклікаюць асацыяцыі з родным, знаёмым смакам і ўплываюць на выбар спажыўца. Так, прагматонім *Деревенская* ўзыходзіць да лексемы *деревенский* 'які мае адносіны да вёскі', найменні *Крестьянская, Сельская* матываваны апелятывамі *крестьянская, сельская* 'які мае адносіны да сяла', онім *сладости мучные белорусские Бабулін* утвораны ад лексемы *бабулін* 'які мае адносіны да бабулі'. Прагматонім *Мясная* (каўбаса) узыходзіць да апелятыва *мясная*, онім *Балыковая* – да лексемы *балыковая* 'якая мае выгляд балыка', найменне *Пряная* – да лексемы *пряная* 'якая мае востры і араматны смак', адзінка *хлеб Зернышко особый* утрымлівае апелятыў *особый*, што ўказвае на выключнасць прадукцыі.

Частотнымі ў анамастычнай прасторы Мазыршчыны з'яўляюцца прагматонімы, матываваныя іншымі онімамі, як правіла, тапонімамі, што сведчаць пра мясцовасць, у якой узнік рэцэпт ці прадукт. Онім *молоко Мозырское* ўзыходзіць да лексемы *Мозырское* 'які мае адносіны да Мазыра', найменне *хлеб Могилевский элитный* матываваны онімам

Могилевский 'які мае адносіны да Магілёва'. Назва *Оршанская* (каўбаса) суадносіцца з лексемай *оршанская*, прагматонім *Венгерский* – з лексемай *венгерский* (ад хароніма *Венгрия*). Найменне *Кремлевский* узыходзіць да оніма *Кремлевский*, што суадносіцца з гадонімам *Кремль* і можа выклікаць асацыяцыі з найвышэйшай якасцю. Онім *соль пищевая Белорусская* матываваны лексемай *Белорусская* 'якая мае адносіны да Беларусі'. Двухкампанентны прагматонім *Минская люкс* утвораны ад лексем *Минская* і *люкс*, што можа ўказваць на якасць прадукцыі, найменне *хлеб Днепровский заварной* суадносіцца з гідронімам *Днепр*. Назва торта *Полесье* ўзыходзіць да назвы мясцовасці *Палессе*.

У прагматонімах Мазыршчыны адзінкава выяўляюцца беларускамоўныя лексемы. Анамастычная адзінка *сладости мучные Кветочка* матывавана дэмінітуывам *кветачка* (рус. *цветочек*), найменне *Вясковая* (каўбаса) узыходзіць да апелятыва *вясковая* (рус. *деревенская*), назва *Смачный* утворана ад лексемы *смачный* (рус. *вкусный*).

Непрадуктыўнымі з'яўляюцца прагматонімы, якія накіраваны на адрасата. Адзінка *Лакомка* (кандытарскія вырабы) суадносіцца з лексемай *лакомка* 'той, хто любіць ласаватца', шматкампанентны прагматонім *щербет Сладкоежка с арахисом* у сваім складзе ўтрымлівае лексему *сладкоежка* 'той, хто любіць салодкае'. Адсуб'ектнае найменне *Сладости мучные От всей души со сгущенкой* матывавана ўстойлівым выразам *от всей души*.

Некаторыя назвы алюзіяна ўказваюць на пэўных літаратурных персанажаў ці змяшчаюць асацыяцыі, якія зразумелы носьбітам мовы. Прагматонім *щербет Белочка* ўтрымлівае лексему *белочка* 'жывёла, якая любіць ласаватца арэхамі', онім *пряники Черный принц* суадносіцца з лексемай *Черный принц*, назва *творог Нестерка* ўказвае на літаратурны персанаж.

Вывады

Такім чынам, прагматонімы Мазыршчыны фарміруюць лінгвакультурную прастору рэгіёна, фіксуюць змены ў сацыяльным, эканамічным жыцці горада. Найбольш прадуктыўнымі з'яўляюцца найменні, што ўказваюць на якасць прадукцыі, яе смак (*Лакомка*). Спарадычна фіксуюцца прагматонімы, утвораныя ад беларускамоўных лексем (*Ласунак*). Каля чацвёртай часткі прагматонімаў утрымліваюць тапанімічны кампанент у сваім складзе, што ўказвае на лакалізацыю або пэўныя рэаліі (*Медовуха Мозырская*). Такія адзінкі перадаюць нацыянальна-культурныя адметнасці носьбітаў мовы пэўнага рэгіёна, раскрываюць іх духоўны ўзровень, спрыяюць пашырэнню лінгвакультуралагічных звестак аб рэгіёне.

Літаратура

1. Верещагин, Е.М. Лингвострановедческая теория слова / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Русский язык, 1980. – 320 с.
2. Годуйко, Л.А. Ономастикон Брестчины : электронный учебный словарь для студентов филологических факультетов : в 3 ч. / Л.А. Годуйко, О.Б. Переход, О.А. Корабо ; под ред. Л.А. Годуйко. – Брест : БрГУ, 2018. – Ч. 1. : Прагматонимия: названия продовольственных товаров. – 150 с.
3. Горбаневский, М.В. Русская городская топонимия: проблемы историко-культурного изучения и современного лексикографического описания : автореф. дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.01 / М.В. Горбаневский ; Ин-т рус. яз. им. А.С. Пушкина. – М., 1994. – 39 с.
4. Исангузина, И.И. Прагматонимы в ономастическом пространстве: семантический, лингвокультурологический и синтаксический аспекты (на примере названий кондитерских изделий) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/pragmatonimy-v-onomasticheskom-prostranstve-semanticheskij-lingvokulturologicheskij-i-sintaksicheskij-aspekty-na-primere-nazvaniy>. – Дата доступа: 19.05.2021.
5. Подольская, Н.В. Словарь русской ономастической терминологии / Н.В. Подольская. – М. : Наука, 1988. – 199 с.
6. Соболева, Т.А. Товарные знаки / Т.А. Соболева, А.В. Суперанская. – М. : Наука, 1986. – 176 с.
7. Заря Агро [Электронный ресурс]. – Мозырь, 2021. – Режим доступа: http://zarya-agro.by/upload/information_system_32/5/8/5/item_585/information_items_property_92.pdf. – Дата доступа: 02.09.2021.
8. Мозырский спиртоводочный завод [Электронный ресурс]. – Мозырь, 2021. – Режим доступа: <http://mozyr-svz.by>. – Дата доступа: 02.09.2021.
9. Мозырский хлебозавод [Электронный ресурс]. – Мозырь, 2021. – Режим доступа: <https://www.gomelhlebprom.by/mozyrskij-khlebozavod>. – Дата доступа: 02.09.2021.

References

1. Vereshhagin E.M. (1980). *Lingvostranovedcheskaja teorija slova [Linguistic and cultural theory of the word]*. – Moscow: Russkij jazyk. (In Russ).
2. Godujko L.A. (2018). *Onomastikon Brestchiny: elektronnyj uchebnyj slovar' dlja studentov filologicheskikh fakultetov [Onomasticon of Brest region: electronic dictionary for students of philological faculties]*. – Brest : BrGU. (In Russ).
3. Gorbanevskij M.V. (1994). *Russkaja gorodskaja toponimija: problemy istoriko-kulturnogo izuchenija i sovremennogo leksikograficheskogo opisanija. [Russian town toponymy: the problems of historical and cultural research and modern lexicographic description]*. [Author's abstr. cand. philol. diss.]. Moscow. (In Russ).
4. Isanguzina I.I. *Pragmatonimy v onomasticheskom prostranstve: semanticheskij, lingvokulturologicheskij i sintaksicheskij aspekty (na primere nazvanij konditerskih izdelij) [Pragmatonyms in the onomastic space: semantic, linguocultural and syntactic aspects (on the names of confectionery products)]* [Electronic resource]. Mode of access: [https:// cyberleninka.ru/article/n/pragmatonimy-v-onomasticheskom-prostranstve-semanticheskij-lingvokulturologicheskij-i-sintaksicheskij-aspekty-na-primere-nazvanij](https://cyberleninka.ru/article/n/pragmatonimy-v-onomasticheskom-prostranstve-semanticheskij-lingvokulturologicheskij-i-sintaksicheskij-aspekty-na-primere-nazvanij). – Date of access: 19.05.2021.
5. Podolskaja N.V. (1988). *Slovar' russkoj onomasticheskoj terminologii [The Dictionary of Russian onomastic terminology]*. Moscow: Nauka. (In Russ).
6. Soboleva T.A. (1986) *Tovarnye znaki [The names of products]*. Moscow: Nauka, 1986. (In Russ).
7. Zarya Agro [Electronic resource]. – Mozyr, 2021. – Mode of access: [http:// zarya -agro.by /upload/ information_system_32/5/8/5/ item_585/ information_items_property_92. pdf](http://zarya-agro.by/upload/information_system_32/5/8/5/item_585/information_items_property_92.pdf) – Date of access: 02.09.2021.
8. Mozyrskij spirtovodochnij zavod [Electronic resource]. – Mozyr, 2021. – Mode of access: <http://mozyr-svz.by>. – Date of access: 02.09.2021.
9. Mozyrskij hlebozavod [Electronic resource]. – Mozyr', 2021. – Mode of access: [https:// www.gomelhlebprom.by/mozyrskij- khlebozavod](https://www.gomelhlebprom.by/mozyrskij-khlebozavod). – Date of access: 02.09.2021.